

Tandhälsan hos barn och ungdomar i Stockholms län 2013

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen

Maria Hedberg
08-123 132 00
maria.hedberg@sll.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Inledning	4
Tandhälsomått och registrering av tandhälsouppgifter	4
Tidigare registrering av tandhälsouppgifter	4
Tandhälsan hos barn och ungdomar	6
Kariesskadade tänder	6
Tänder med kariesskadade sidoytor.....	7
Medelvärde för skadade tänder samt barn med flest skadade tänder.....	8
Tandhälsan per vårdbehovsområde	10
Flickors och pojkars tandhälsa	12
Hälso- och sjukvårdsnämndens mål	13

Bilagor

Bilaga 1: Tandhälsan per kommun/stadsdel

Bilaga 2: Tandhälsan per vårdbehovsområde för 7- och 13-åringar

Bilaga 3: Epidemiologiska uppgifter för Stockholms län 2013

Sammanfattning

Tandhälsan hos barn och ungdomar i Stockholms län har under en lång tid förbättrats. Jämfört med föregående år har andelen 13-åringar med kariesskadade tänder minskat med 1,5 procentenheter. Bland 7-åringar har motsvarande andel ökat lika mycket. I åldersgrupperna 3 och 19 år är andelen barn med kariesskadade tänder oförändrad.

Tandhälsan skiljer sig åt mellan länets olika vårdbehovsområden. I vårdbehovsområde 3 och 4 har en större andel barn och ungdomar kariesskadade tänder jämfört med barn i vårdbehovsområde 1 och 2. Samtidigt har barnen i vårdbehovsområde 3 och 4 ett högre genomsnittligt antal kariesskadade tänder.

Skillnader mellan flickors och pojkars tandhälsa finns, men de är små. Vid 3 och 7 års ålder är andelen flickor med kariesskadade tänder något mindre än andelen pojkar. Vid 13 års ålder är skillnaden mellan könen störst. Här har flickorna istället en högre andel skadade tänder jämfört med pojkarna. Vid 19 års ålder har skillnaden minskat och endast en något större andel kvinnor har kariesskadade tänder. Samtidigt har en större andel 19-åriga män kariesskador på tändernas sidoytor.

Stockholms län når samtliga av WHO:s mål utom målet för 6-åringar som avser år 2020. En delförklaring till att WHO:s mål ännu inte är nått är att Stockholms län redovisar uppgifter för barn som är ett år äldre, sju år, och att redovisningen således ger ett något sämre resultat vid jämförelse.

Inledning

Uppföljningen av tandhälsan omfattar barn och ungdomar i åldrarna 3, 7, 13 och 19 år i Stockholms län. Epidemiologiska uppgifter registreras vid undersökning som utförs av tandläkare eller tandhygienist. Vårdgivarna har godkänts och ingått vårdavtal med Stockholms läns landsting enligt lag om valfrihetssystem. Av samtliga barn i aktuella åldrar har epidemiologiska uppgifter rapporterats för 91 procent.

Tandhälsomått och registrering av tandhälsouppgifter

I denna rapport används i första hand begreppet *skadade tänder*. Med skadade tänder avses *karierade tänder (hål)* eller *tänder som tidigare haft hål och fått fyllningar (fyllda tänder)* eller *som dragits ut på grund av karies*. Tandhälsa mäts med variabler som definierats av FN:s världshälsoorganisation, WHO.

För 3- och 7-åringar sker registrering i det temporära (mjölktaands-) bettet. Index beräknas för *deft*¹, det vill säga barnet har karies, behandlad sådan eller saknar tand som sannolikt varit kariesskadad.

För 13- och 19-åringar sker registrering i det permanenta bettet. Index beräknas för *DFT*², som en summa av individens skador under åren, nya hål och gamla som har lagats med en fyllning. Utdragna tänder räknas inte in i DFT, eftersom tänder i den åldern kan ha dragits ut av andra orsaker än karies, till exempel i samband med tandreglering. För 19-åringar redovisas även kariesskador på tändernas sidoytor, *DFS-a*³.

Tidigare registrering av tandhälsouppgifter

Sedan början av 1990-talet har reglerna för registrering av kariesskador ändrats något. En ytlig kariesskada i tandemaljen, benämnd initialkaries, registreras inte längre som kariesangrepp enligt anvisningar från Socialstyrelsen.

Till och med år 1996 registrerades i Stockholms län tandhälsouppgifter för alla barn i åldrarna 3, 6, 12 och 19 år.

---

¹ d=decayed (karierad), e=extracted (utdragen), f=filled (fylld), t=teeth (tänder)

² D=Decayed (karierad), F=Filled (fylld), T=Teeth (tänder)

³ S=Surface (tandyta), a=approximal (sido-/kontaktyta i tandbågen)

Från och med år 1997 ändrades registreringsåldrarna i Stockholms län till 3, 7, 13 och 19 år. Denna förändring gjordes för att registreringen skulle sammanfalla med de nya så kallade obligatoriska åldrarna, då samtliga barn kallas till undersökning och eventuell behandling.

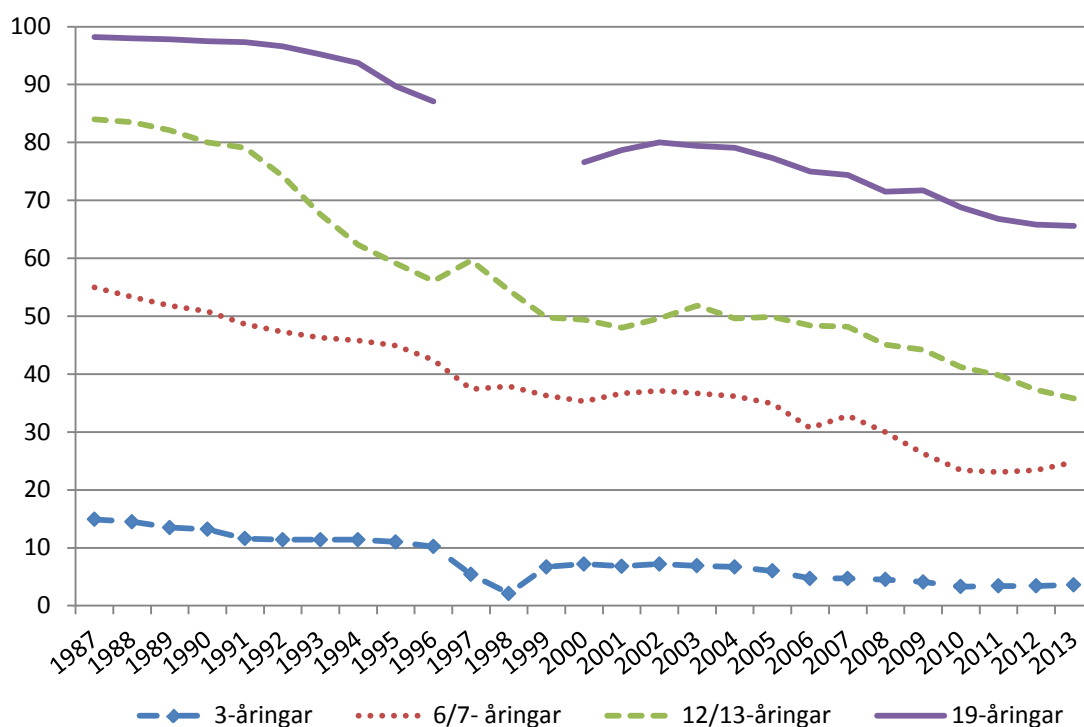
Åren 1997 till och med 1999 skedde enbart en urvalsregistrering, uppgifter rapporterades endast för barn födda den 20:e i månaden. Anledningen till detta var att äldre datasystem ersattes av nya, samtidigt som rapporteringssystemet förenklades. År 2000 blev det åter möjligt att registrera tandhälsouppgifter för samtliga barn i aktuella åldersgrupper.

Tandhälsan hos barn och ungdomar

Kariesskadade tänder

Tandhälsan sedd över 25 års tid har utvecklats positivt (figur 1). Andelen barn och ungdomar med kariesskadade tänder har under perioden 1987-2013 minskat i alla åldersgrupper: 3, 7, 13 och 19 år.

Figur 1: Andel (%) barn och ungdomar med kariesskadade tänder (deft, DFT) i Stockholms län 1987-2013⁴

Andelen 3-åringar med kariesskadade tänder var 3,6 procent år 2013. Därmed ligger andelen 3-åringar med kariesskadade tänder på en fortsatt låg nivå.

Andelen 7-åringar med kariesskadade tänder var år 2013 cirka 25 procent, vilket är en ökning jämfört med 2012, cirka 1,5 procentenheter. Sett över en längre tid har emellertid 7-åringarnas tandhälsa avsevärt förbättrats. Stockholms län når ännu inte upp till WHO:s mål för 6-åringar som är att högst 20 procent av 6-åringarna ska ha kariesskadade tänder år 2020. En delförklaring till att målet ännu inte är nått är att Stockholms län redovisar barn som är ett år äldre och att redovisningen därmed ger ett sämre resultat.

⁴ Under åren 1996 till 1999 skedde ingen beräkning av 19-åringar med kariesskador. 1997 ändrades registreringsåldrarna från 6 till 7 år samt från 12 till 13 år.

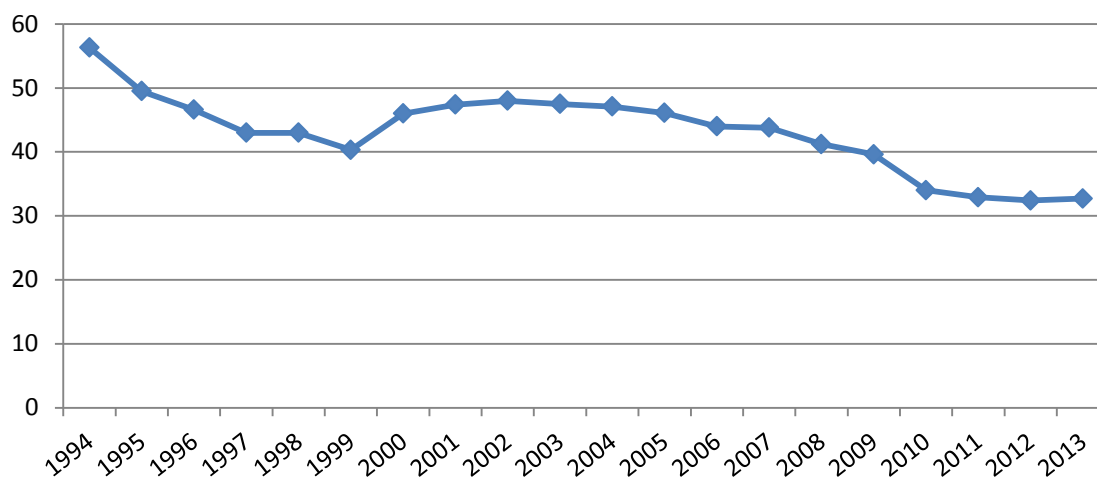
År 2013 hade cirka 36 procent av 13-åringarna kariesskadade tänder, en förbättring med 1,5 procentenheter jämfört med år 2012. Motsvarande för 19-åringarna var 66 procent, samma resultat som 2012.

Tänder med kariesskadade sidoytor

För 19-åringar registreras kariesskador på tändernas sidoytor. Redovisningen av andelen 19-åringar med kariesskadade sidoytor visar över en längre tid samma stora förbättring som 19-åringar med kariesskadade tänder.

Figur 2 visar utvecklingen sedan 1994 avseende kariesskador på tändernas sidoytor.

Figur 2: Andel (%) 19-åringar med kariesskadade sidoytor (DFS-a) i Stockholms län 1994-2013

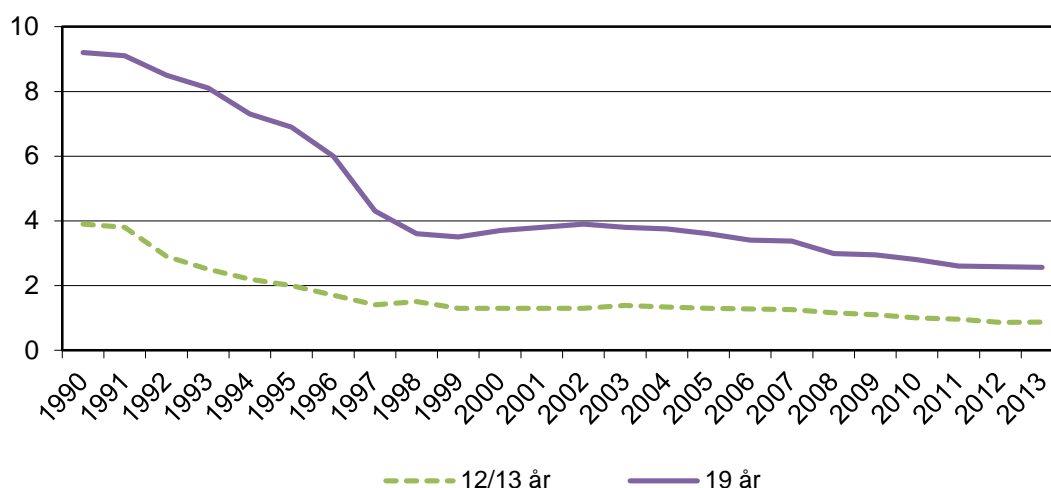
År 2013 hade cirka 33 procent av 19-åringarna kariesskador på tändernas sidoytor, en försämring med cirka en halv procentenhet jämfört med 2012 (figur 2).

Medelvärde för skadade tänder samt barn med flest skadade tänder

Det genomsnittliga antalet skadade tänder per barn har sedan början av 1990-talet minskat, framför allt bland 19-åringarna (figur 3). Under de senaste åren har utvecklingen emellertid planat ut.

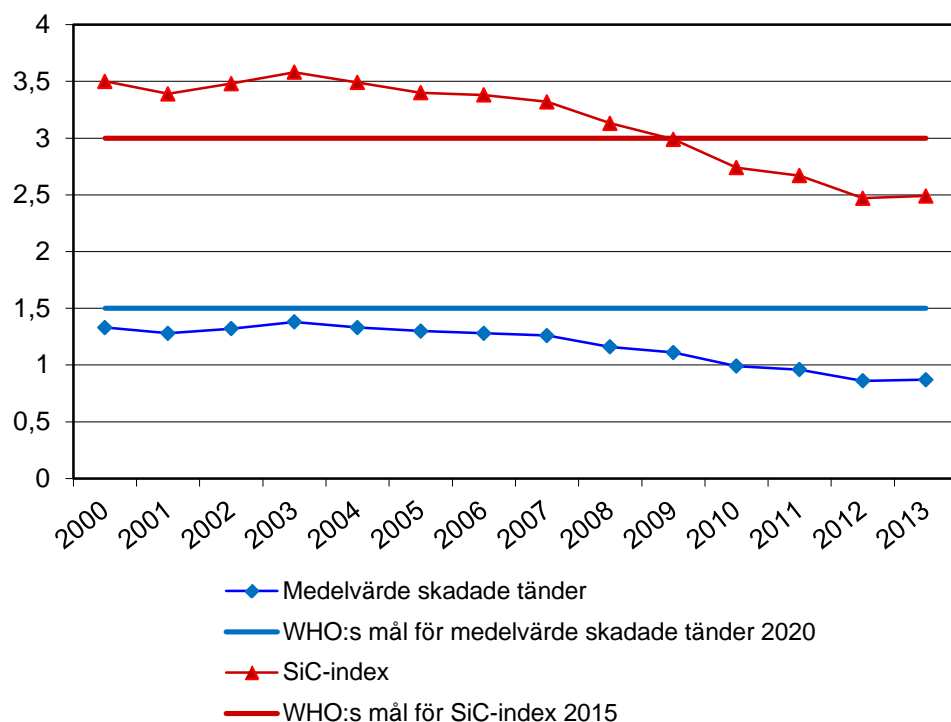
Figur 3: Medelvärde för antal kariesskadade tänder (DFT) för 12/13-åringar och 19-åringar 1990-2013

Medelvärdet för kariesskadade tänder har under många år legat runt 1,0 skadade tänder för 13-åringar (0,9 år 2013). WHO:s mål för Europa avseende medelvärdet för antalet kariesskadade tänder hos samtliga 12-åringar är att antalet inte ska överstiga 1,5 skadade tänder år 2020.

För att mäta tandhälsan hos de med sämst tandhälsa har WHO tagit fram ett kariesindex, signifikant kariesindex (SiC-index), som avser *medelvärdet av skadade tänder för den tredjedel barn och ungdomar som har flest skadade tänder*. Figur 4 visar medelvärdet för kariesskadade tänder för samtliga 13-åringar i relation till WHO:s mål samt SiC-index för 13-åringar i relation till WHO:s mål.

Figur 4: Medelvärde för antal kariesskadade tänder för 13-åringar i Stockholms län och WHO:s mål (12-åringar) samt SiC-index (sämsta tredjedelen) för 13-åringar i Stockholms län och WHO:s mål (12-åringar), åren 2000-2013

Medelvärdet för skadade tänder för den tredjedel som har flest skadade tänder (SiC-index) uppgick till 2,49 skadade tänder år 2013 (figur 3). WHO:s mål⁵ är att SiC-index för 12-åringar ska vara färre än 3 skadade tänder år 2015. Stockholms län når WHO:s mål för SiC-index sedan fem år tillbaka.

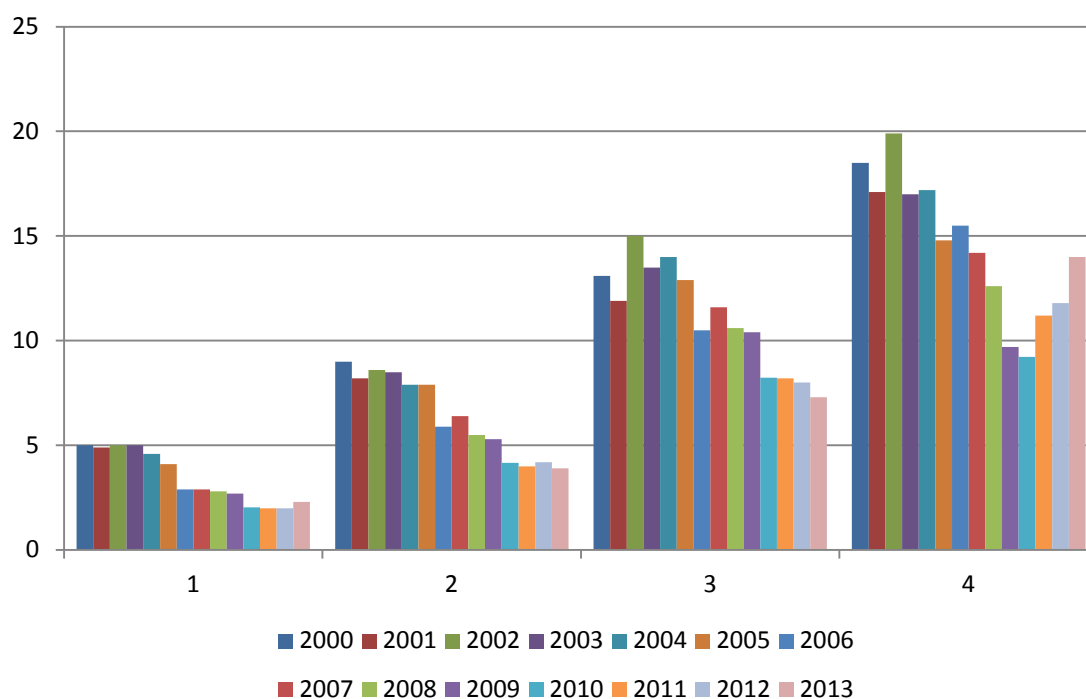
⁵ WHO:s mål avser 12-åringar medan Stockholms läns landsting redovisar 13-åringar. Övriga landsting redovisar data för 12-åringar.

Tandhälsan per vårdbehovsområde

Stockholms län är indelat i mindre områden som, med tandhälsa som grund, grupperats i fyra nivåer, så kallade vårdbehovsområden. Vårdbehovsindelningen återspeglar den sociala skiktningen i länet, men är skapad helt utifrån tandhälsomått. Vårdbehovsområde 1 utgör områden med bäst tandhälsa och vårdbehovsområde 4 områden med sämst tandhälsa.

Figur 5 visar skillnader i tandhälsa i åldersgruppen 3 år i länets olika vårdbehovsområden.

Figur 5: Andel (%) 3-åringar med kariesskadade tänder per vårdbehovsområde i Stockholms län 2000-2013

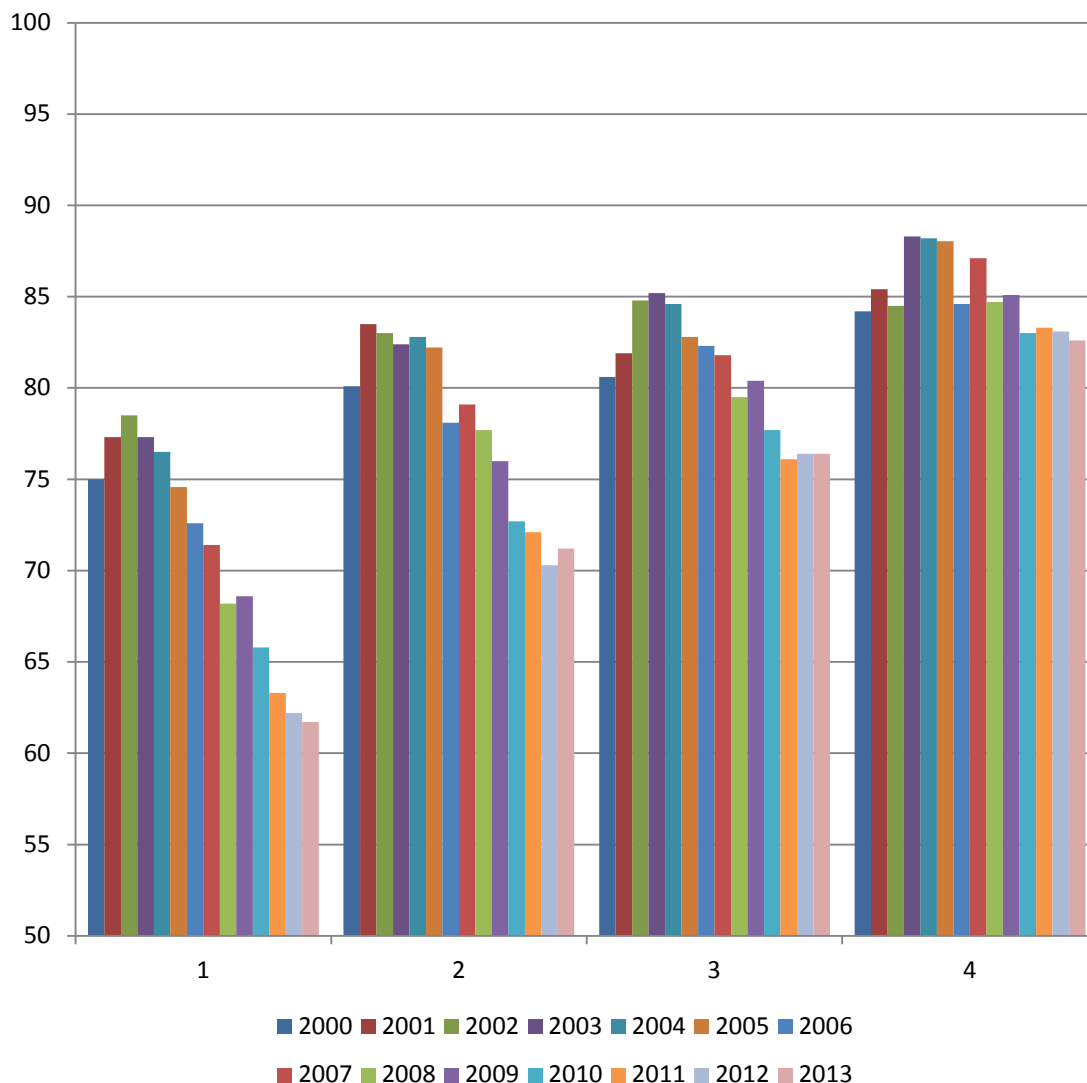

Skillnaderna mellan vårdbehovsområdena avseende 3-åringarnas tandhälsa är alltså stora. År 2013 var skillnaden mellan vårdbehovsområde 1 och 4 knappt 12 procentenheter. I vårdbehovsområde 1 hade 2 procent av 3-åringarna kariesskadade tänder medan motsvarande värde i vårdbehovsområde 4 var 14 procent. Vårdbehovsområde 4 redovisar en ökning med 4,5 procentenheter sedan år 2010.

Antalet barn är olika stort i de olika vårdbehovsområdena. I vårdbehovs-område 1 utgörs en årskull av cirka 19 000 barn medan vårdbehovsområde 4 utgörs av cirka 1 400 barn. Små variationer mellan åren ger därmed ett större utfall i vårdbehovsområde 4 jämfört med vårdbehovsområde 1. Små skillnader i registreringsrutinerna kan också få stort genomslag i statistiken.

Figur 6 visar skillnader i tandhälsa i åldersgruppen 19 år i länets olika vårdbehovsområden.

Figur 6: Andel (%) 19-åringar med kariesskadade tänder per vårdbehovsområde i Stockholms län 2000-2013. Observera att vågrät axel skär lodrät vid 50 procent.

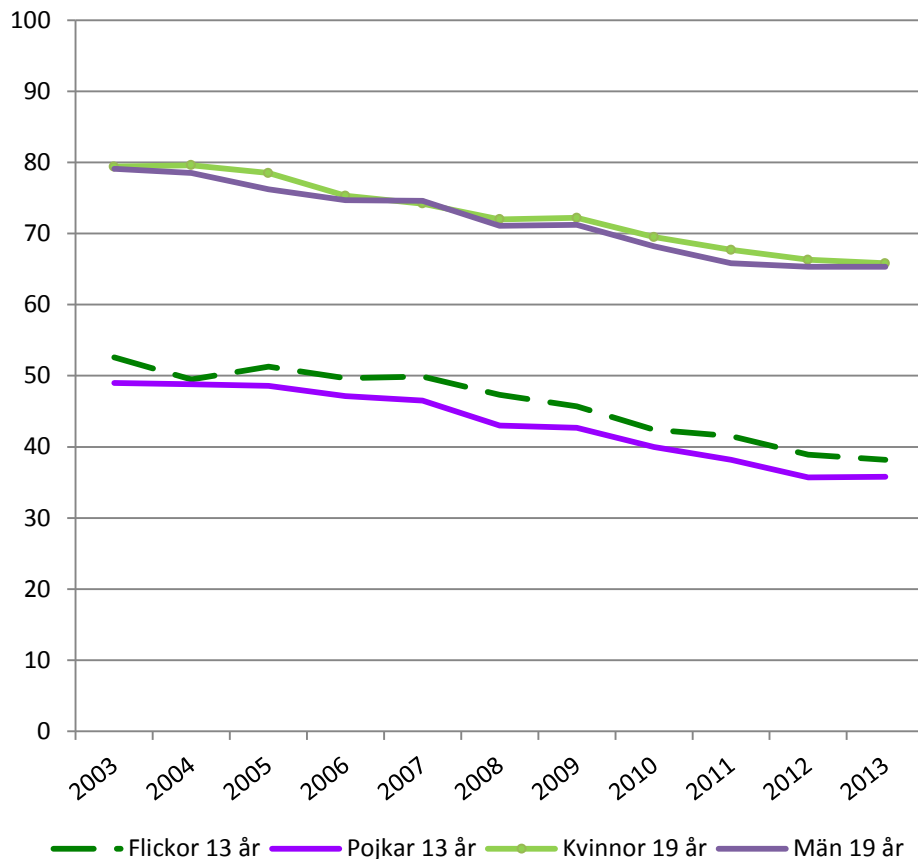
Över tid har andelen 19-åringar med kariesskadade tänder minskat, framför allt i vårdbehovsområde 1, 2 och 3. I vårdbehovsområde 4 har knappt någon förbättring skett, vilket betyder att skillnaden mellan vårdbehovsområde 1 och 4 ökat under 2000-talet.

Tandhälsan per vårdbehovsområde för 7- och 13-åringar redovisas i bilaga 2.

Flickors och pojkars tandhälsa

Skillnaden mellan könen avseende tandhälsa är generellt sett liten. Vid 3 och 7 års ålder är andelen flickor med kariesskadade tänder något mindre än andelen pojkar, medan förhållandet är det omvända vid 13 och 19 års ålder. Vid 19 års ålder har de unga männen nästan kommit "ikapp" de unga kvinnorna.

Figur 7: Andel (%) 13-åringa flickor respektive pojkar och 19-åringa kvinnor respektive män med kariesskadade tänder (DFT) åren 2003-2013

År 2012 hade 39 procent av de 13-åringa flickorna kariesskadade tänder jämfört med 36 procent av pojkarna. Vid 19 års ålder hade 66 procent av kvinnorna och 65 procent av männen kariesskadade tänder.

Att tonåringa pojkar/män i större utsträckning uteblir från tandvården kan vara en bidragande orsak till att andelen pojkar/män med kariesskadade tänder är lägre vid 13 och 19 års ålder än andelen flickor/kvinnor. Av detta skäl redovisar pojkar/män eventuellt ett bättre resultat än verkligheten.

Epidemiologiska uppgifter redovisas per åldersgrupp och kön i bilaga 3.

Hälso- och sjukvårdsnämndens mål

Hälso- och sjukvårdsnämnden ställer varje år upp mål för barn- och ungdomstandvården i Stockholms län.

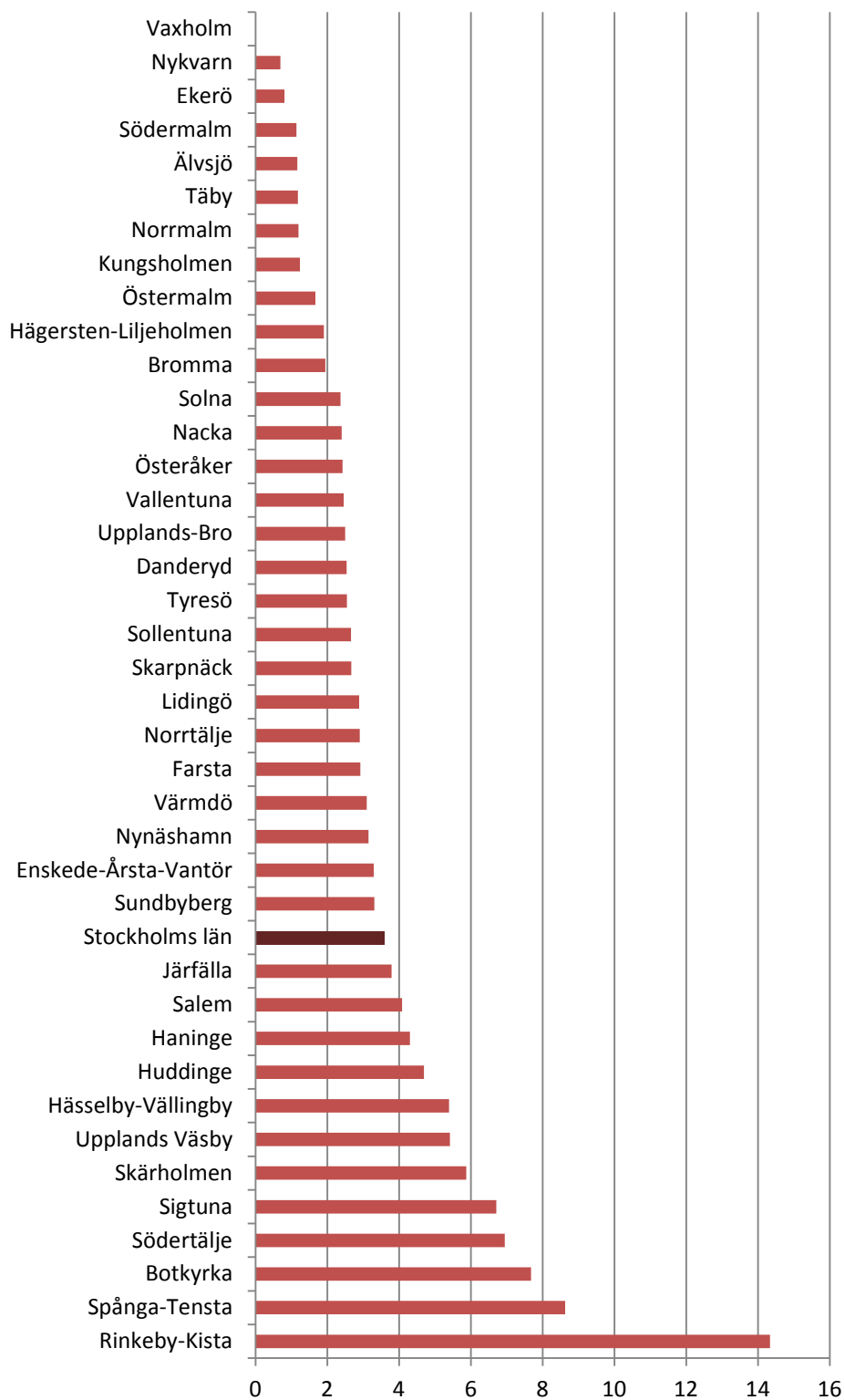
Tabell 1: Verksamhetstal för barn- och ungdomstandvården 2013, mål och utfall, i procent. Verksamhetstalen uttrycks som kariesfrihet.

	Utfall	Mål	Utfall
	2012	2013	2013
Andelen kariesfria 3-åringar	97	96	96
Andelen kariesfria 3-åringar i utsatta områden, vårdbehovsområde 3+4	91	90	90
Andelen 19-åringar med kariesfria sidoytor	68	66	67

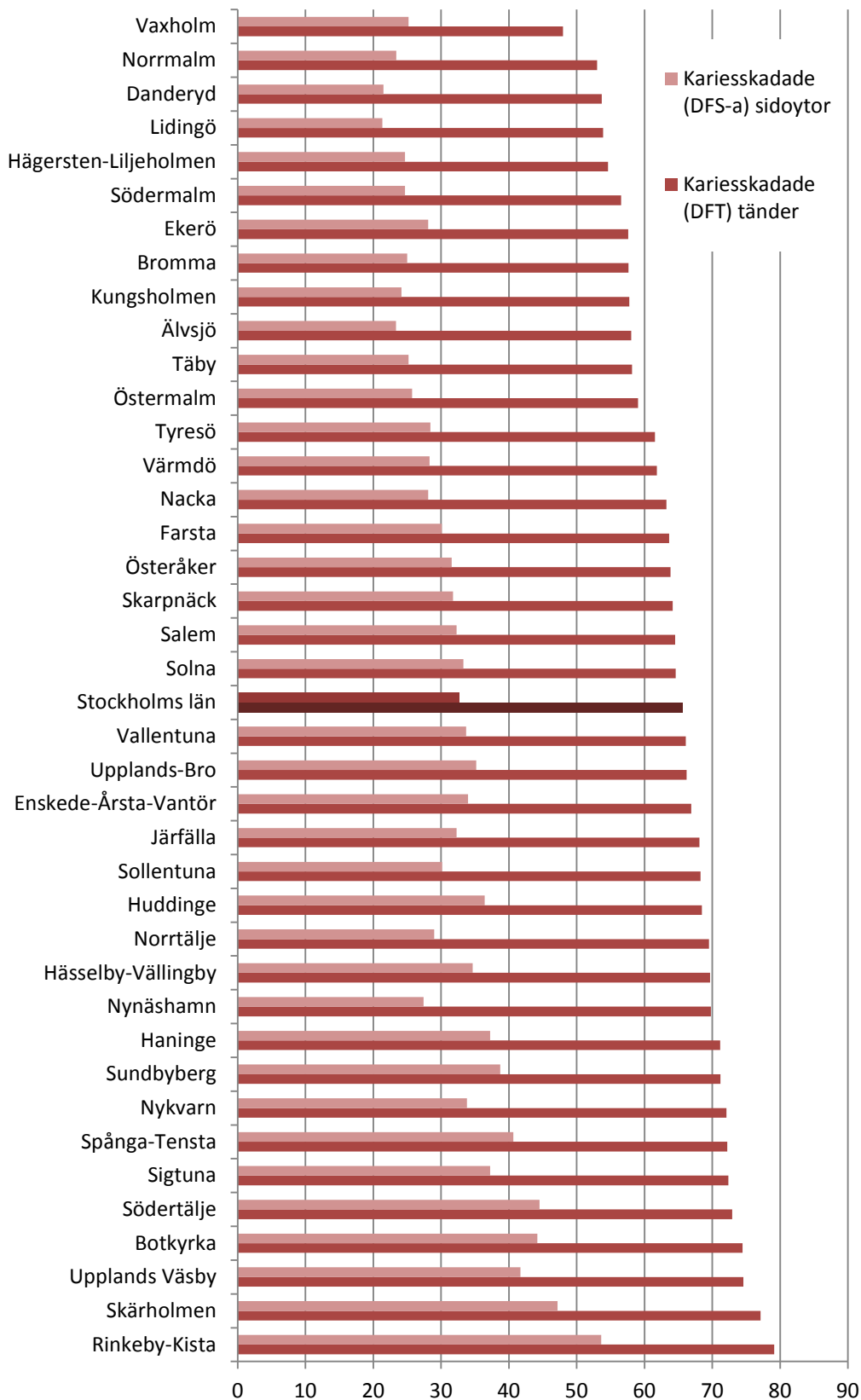
Tabell 1 visar att barn- och ungdomstandvården i Stockholms län år 2013 nått samtliga av hälso- och sjukvårdsnämndens mål.

Tandhälsan per kommun/stadsdel

Figur 1: Andel (%) 3-åringar med kariesskadade tänder (deft) per kommun/stadsdel i Stockholms stad 2013

Figur 2: Andel (%) 19-åringar med kariesskadade tänder (DFT) respektive kariesskadade sidoytor (DFS-a) per kommun/stadsdel i Stockholms stad 2013

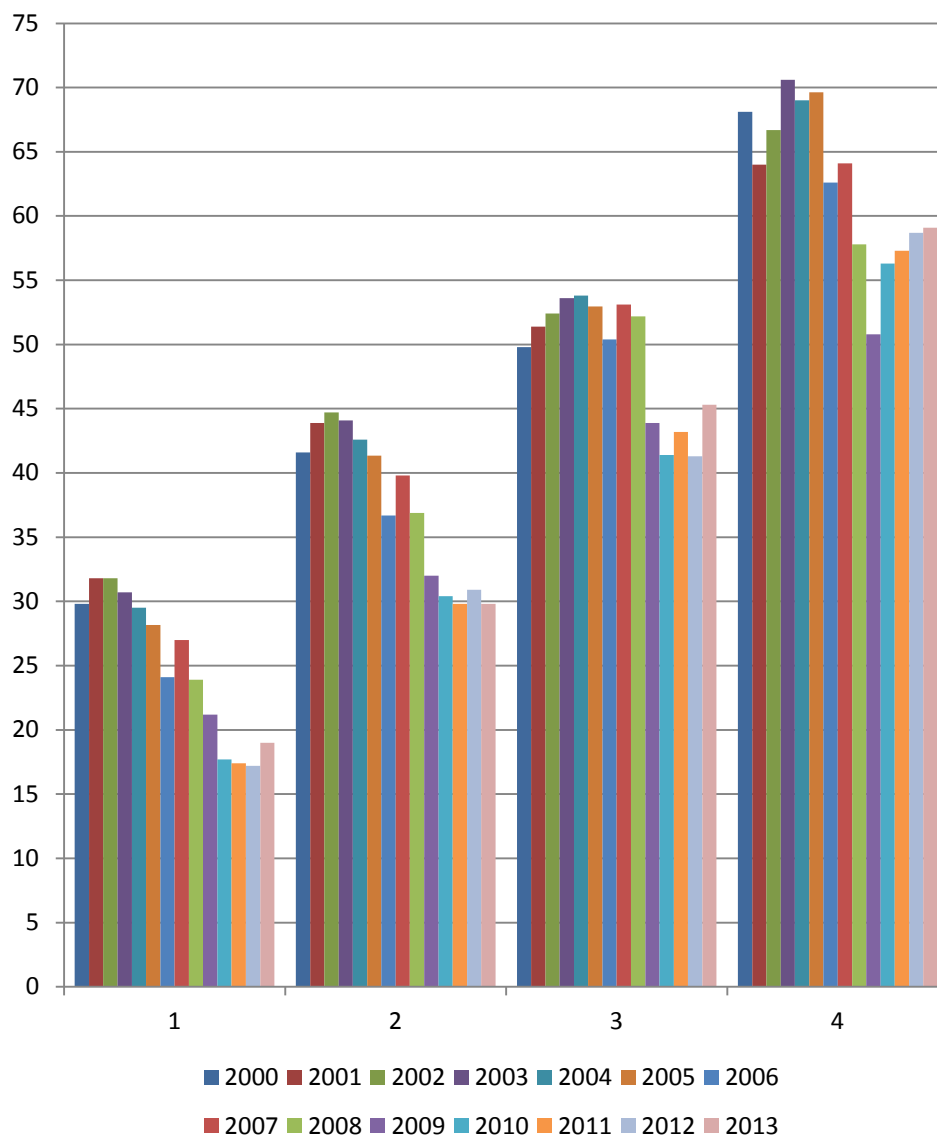
Tabell 1: Antal undersökta 3- respektive 19-åringar samt andel (%) 3-åringar med kariesskadade tänder (deft), andel (%) 19-åringar med kariesskadade tänder (DFT) respektive kariesskadade sidoytor (DFS-a) per kommun/stadsdel i Stockholms stad 2013

Kommun/stadsdel	Antal undersökta 3-åringar	Andel (%) 3-åringar med kariesskadade tänder	Antal undersökta 19-åringar	Andel (%) 19-åringar med kariesskadade tänder	Andel (%) 19-åringar med kariesskadade sidoytor
Botkyrka	1 186	7,7	1 100	74,5	44,2
Bromma	824	1,9	668	57,6	25,0
Danderyd	355	2,5	419	53,7	21,5
Ekerö	372	0,8	342	57,6	28,1
Enskede-Årsta-Vantör	1 093	3,3	921	66,9	34,0
Farsta	684	2,9	528	63,6	30,1
Haninge	1 045	4,3	1 005	71,1	37,2
Huddinge	1 406	4,7	1 202	68,5	36,4
Hägersten-Liljeholmen	1 101	1,9	555	54,6	24,7
Hässelby-Vällingby	928	5,4	788	69,7	34,6
Järfälla	870	3,8	846	68,1	32,3
Kungsholmen	647	1,2	348	57,8	24,1
Lidingö	554	2,9	516	53,9	21,3
Nacka	1 249	2,4	1 022	63,2	28,1
Norrmalm	666	1,2	449	53,0	23,4
Norrtälje	517	2,9	666	69,5	29,0
Nykvarn	144	0,7	136	72,1	33,8
Nynäshamn	286	3,1	321	69,8	27,4
Rinkeby-Kista	635	14,3	498	79,1	53,6

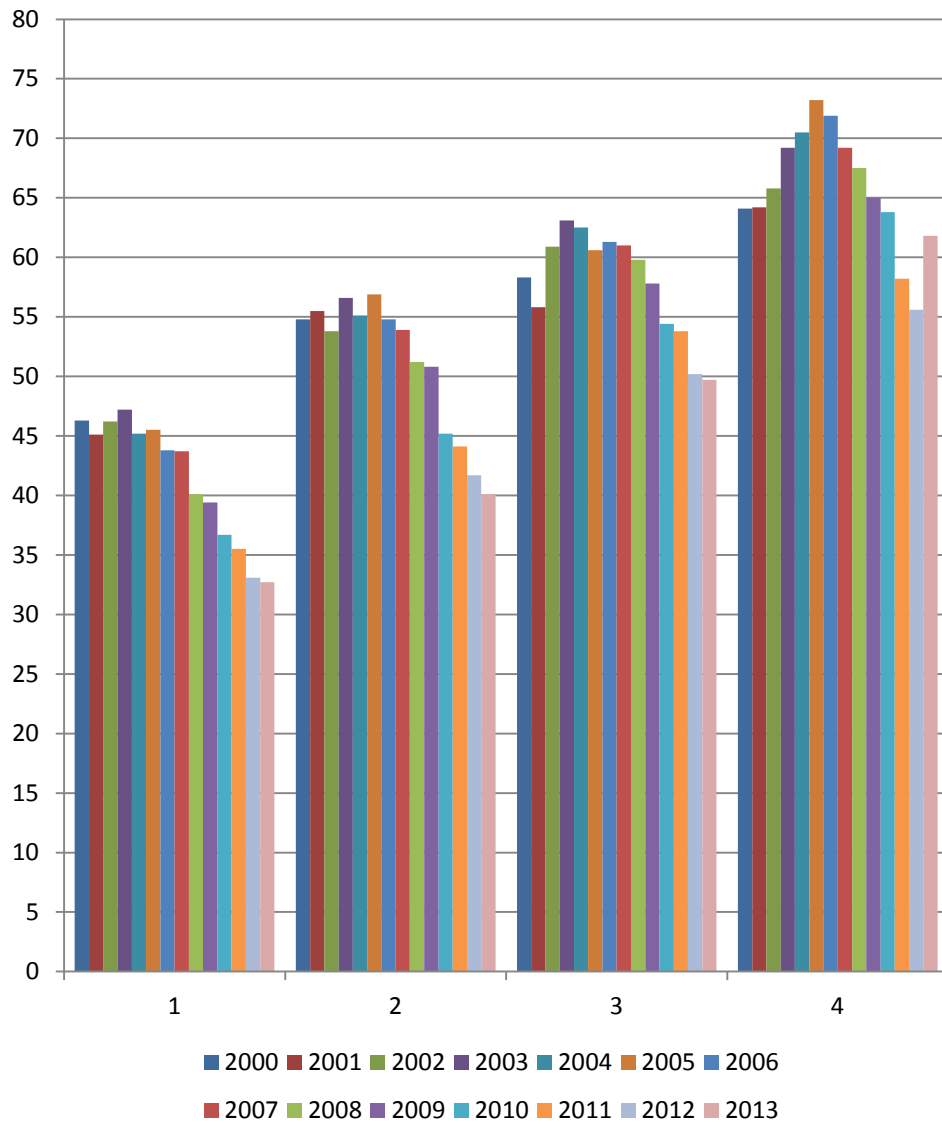
Kommun/stadsdel	Antal undersökta 3-åringar	Andel (%) 3-åringar med kariesskadade tänder	Antal undersökta 19-åringar	Andel (%) 19-åringar med kariesskadade tänder	Andel (%) 19-åringar med kariesskadade sidoytor
Salem	196	4,1	217	64,5	32,3
Sigtuna	462	6,7	521	72,4	37,2
Skarpnäck	525	2,7	460	64,1	31,7
Skärholmen	409	5,9	424	77,1	47,2
Sollentuna	939	2,7	863	68,3	30,1
Solna	845	2,4	466	64,6	33,3
Spånga-Tensta	533	8,6	514	72,2	40,7
Sundbyberg	574	3,3	323	71,2	38,7
Södermalm	1 312	1,1	900	56,6	24,7
Södertälje	1 080	6,9	1 108	72,9	44,5
Tyresö	511	2,5	598	61,5	28,4
Täby	845	1,2	846	58,2	25,2
Upplands Väsby	480	5,4	511	74,6	41,7
Upplands-Bro	280	2,5	290	66,2	35,2
Vallentuna	447	2,5	401	66,1	33,7
Vaxholm	124	0,0	123	48,0	25,2
Värmdö	516	3,1	495	61,8	28,3
Älvsjö	429	1,2	274	58,0	23,4
Östermalm	598	1,7	459	59,0	25,7
Österåker	536	2,4	539	63,8	31,5
Stockholms län	26 495	3,6	23 231	65,6	32,7

Tandhälsan per vårdbehovsområde för 7- och 13-åringar

Figur 1: Andel (%) 7-åringar med kariesskadade tänder per vårdbehovsområde i Stockholms län 2000-2013

Figur 2: Andel (%) 13-åringar med kariesskadade tänder per vårdbehovsområde i Stockholms län 2000-2013

Epidemiologiska uppgifter för Stockholms län 2013

3-åringar

Tabell 1: Antal undersökta, andel kariesfria (deft) samt medelvärde för skadade tänder hos 3-åringar 2013

	Flickor	Pojkar	Totalt
Antal undersökta	12 890	13 605	26 495
Kariesfria, %	96,7	96,0	96,4
Medelvärde skadade tänder	0,09	0,13	0,11

7-åringar

Tabell 2: Antal undersökta, andel kariesfria (deft) samt medelvärde för skadade tänder hos 7-åringar 2013

	Flickor	Pojkar	Totalt
Antal undersökta	12 667	13 328	25 995
Kariesfria, %	75,8	74,8	75,2
Medelvärde skadade tänder	0,78	0,88	0,83

13-åringar

Tabell 3: Antal undersökta, andel kariesfria (DFT), medelvärde för skadade tänder samt medelvärde för Signifikant kariesindex (SiC) för 13-åringar 2013

	Flickor	Pojkar	Totalt
Antal undersökta	10 346	10 726	21 072
Kariesfria, %	61,8	64,2	63,1
Medelvärde skadade tänder	0,90	0,83	0,87
Medelvärde SiC	2,56	2,43	2,49

19-åringar

Tabell 4: Antal undersökta, andel kariesfria (DFT) och andel kariesfria sidoytor (DFSa) samt medelvärde för antal skadade tänder (DFT) och antal skadade sidoytor (DFSa) hos 19-åringar 2013

	Kvinnor	Män	Totalt
Antal undersökta	11 346	11 885	23 231
Kariesfria i %	34,2	34,7	34,4
Kariesfria sidoytor, %	67,5	67,1	67,3
Medelvärde skadade tänder	2,56	2,56	2,56
Medelvärde skadade sidoytor	1,02	1,05	1,04